

Н. Н. Николаенко

Новый информационный ресурс для специалистов в сфере образования: из опыта работы научной библиотеки Украинской инженерно-педагогической академии

В статье рассмотрен вопрос создания библиотекой Украинской инженерно-педагогической академии собственных информационных ресурсов для предоставления перманентной информации специалистам в сфере образования.

Ключевые слова: научная библиотека Украинской инженерно-педагогической академии, научно-методическая лаборатория, информационно-библиотечные технологии, проектная деятельность, научно-исследовательская работа, информационный ресурс, информационно-аналитическая деятельность.

N. M. Nikolayenko

A New Information Resource for Specialists in Education: Experience of the Scientific Library of Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy

The article deals with the creation of own information resources by the library in order to provide educational specialists with permanent information.

Key words: scientific library of Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy, scientific and methodic laboratory, information and library technologies, project activities, scientific and research work, site, information resource, informational and analytical activities.

УДК025.29:37(05)"1947/2009":[026:37](477-25)ДНПБУ

Н. А. Горбенко,

наук. співроб. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

ФОНД ПЕДАГОГІЧНИХ ЖУРНАЛІВ УКРАЇНИ (1947–2009):

**АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ В ДЕРЖАВНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ
БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

У статті представлено аналіз використання української педагогічної журнальної періодики (1947–2009) в читальній залі головного приміщення Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Ключові слова: український педагогічний журнал, фахова періодика, дослідження, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського.

Постановка проблеми. Педагогічний журнал, маючи давню історію та традиції, є одним із лідерів у інформаційному забезпеченні педагогічної галузі. Зважаючи на його значення в комунікативному процесі, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) приділяє значну увагу формуванню фонду періодичних видань із питань педагогіки та психології.

Аналіз наукових досліджень. Із часу заснування книгозбірні фахівці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в межах наукових проектів, що здійснювала бібліотека, проводили дослідження журнальних видань, серед яких Л. Домбровська [2–4], Г. Доркену [5; 6], О. Печенежська [10; 11], Т. Судіна і Т. Букшина [13].

У 2009 р. фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було здійснено масштабне історико-бібліографічне дослідження, результатом якого став науково-допоміжний покажчик «Журнали психолого-педагогічної тематики ХІХ – початку ХХ ст. з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» [7]. Укладачі видання представили широкому загальному бібліографічну та фактологічну інформацію про педагогічну журналістику, зокрема про видавців, зміст часописів, періодичність, особливості функціонування. У 2007 р. у межах науково-дослідної теми «Теоретичні засади формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з психолого-педагогічної науки та освіти на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (наук. керівник – канд. іст. наук, старш. наук. співроб. П. І. Рогова) досліджувались інформаційні потреби користувачів книгозбірні. Зокрема, було розроблено анкету, один із пунктів якої ставив за мету виявлення потреб користувачів у тих чи інших видах галузевих документів. Результати дослідження засвідчили досить значний інтерес респондентів до періодичних фахових видань [12, с. 144].

Необхідно наголосити, що ці дослідження є, безперечно, вагомим внеском і дають змогу простежити різні історико-функціональні аспекти

педагогічної журнальної періодики України. Розкриваючи унікальні фонди ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, ці дослідження проте не дають змоги простежити динаміку використання, актуальність того чи іншого журналу серед користувачів педагогічної інформації.

Важливість журналу як засобу комунікації в сучасному науковому дискурсі доводить репрезентація досвіду використання журнальної періодики. Так, науковці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського представляють результати моніторингу використання документів у залах періодичних видань установи [9]. Дослідники простежували динаміку використання ресурсу різними категоріями користувачів.

Як в Україні, так і за кордоном журнал займає провідні позиції серед каналів наукової комунікації. Це засвідчують систематичні дослідження науково-інформаційними установами потенціалу та активності використання цього виду видань, а також той факт, що результати досліджень перманентно присутні на сторінках фахової преси. Зокрема, у праці К. М. Великової та М. І. Драбкіної [1] представлено досвід роботи бібліотеки навчального закладу з журнальним фондом, його хронологічний, географічний розподіл та запитуваність. Схоже дослідження представляють фахівці Центральної бібліотеки Пушчинського наукового центру РАН. Ними висвітлено методику та результати моніторингу інформаційних потреб науковців у журнальній періодиці, динаміки книговидачі [14]. У статті білоруських дослідників [8] викладено суть, завдання та принципи щорічного моніторингу періодичних видань Центральної наукової бібліотеки ім. Я. Коласа НАН Білорусі.

Проте досліджень щодо використання журнальної періодики педагогічного спрямування не виявлено.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження використання педагогічної журнальної періодики в читальній залі головного приміщення ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Основна частина. У 2006 р. в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розпочато науково-дослідну роботу за темою «Теоретичні засади формування

всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського». У межах вищезазначеної НДР у напрямі І «Розробка методологічних засад формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки та освіти на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» у 2009 р. було проведено аналіз використання українських періодичних видань користувачами загальної читальної зали ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за період з 2005 по 2008 рр. У 2010 р. було проведено аналіз використання українських періодичних видань за 2009 р. Зазначене дослідження було зумовлене відсутністю комплексних досліджень педагогічного журналу як виду документа, котрий є одним з вагомих сегментів інформаційного ресурсу з питань педагогіки та психології в Україні; постійною динамікою журналу як виду документа, котрий набуває нових форм представлення інформації; стабільною тенденцією до ущільнення потоку даного виду документа завдяки появі нових назв періодичних видань; потребою вивчення інтересу користувачів до журнальної періодики як одного з найоперативніших інформаційних каналів наукової-педагогічної комунікації; необхідністю підвищення ефективності інформаційного забезпечення педагогічної науки в Україні. Метою аналізу стало простеження динаміки використання галузевої журнальної періодики в читальній залі головного приміщення ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського у 2009 р. і на цій основі виявлення найактивнішої частини фонду українських педагогічних журналів та вивчення його структури. Об'єктом дослідження була вітчизняна журнальна періодика з питань педагогіки за період із 1947 по 2009 рр. (починаючи з початку видання українських педагогічних журналів у повоєнні роки, зокрема, у 1947 р. почав функціонувати журнал «Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР»).

Дослідженням було визначено такі завдання:

- 1) виявити кількість назв українських педагогічних журналів у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;

- 2) встановити кількість запитів користувачів на вітчизняну фахову журнальну періодику;
- 3) визначити розподіл встановленої кількості журналів за частотою запитуваності;
- 4) дослідити структуру найактивнішої частини фонду вітчизняних педагогічних журналів із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Результати дослідження.

1. Перелік назв журналів сформовано на основі алфавітного каталогу періодичних видань ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. У 2009 р. 156 назв вітчизняних педагогічних журналів було проаналізовано і виявлено, що вони становлять 46,7 % від загальної кількості назв журнальної періодици, передплаченої ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в цей період. Як показало дослідження, порівняно з минулими роками фонд вітчизняної фахової періодици має сталу тенденцію до збільшення (у табл. 1 і далі в таблицях для порівняння вміщено показники попереднього дослідження, проведеного в 2008 р.).

Таблиця 1

Кількість назв українських педагогічних журналів у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Рік дослідження	Кількість назв українських педагогічних журналів
2005	128
2006	138
2007	138
2008	142
2009	156

Із метою об'єктивного встановлення кількості назв вітчизняної фахової періодици було проаналізовано «Каталог періодичних видань України» за 2009 р., який відображає 112 назв галузевої журнальної періодици педагогічної тематики. З вищезазначеної кількості в ДНПБ України

ім. В. О. Сухомлинського наявні 94 назви, 17 – відсутні (серед причин відсутності – дублювання інформації (13 назв), зняття з передплати (3 назви), передрук із російської (1 назва)). Ще 27 назв (регіональні журнали) надходять до фондів установи як дари.

2. Дослідження проводилося на основі запитів користувачів загальної читальної зали головного приміщення ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Було проаналізовано читацькі вимоги 2009 р. У 2009 р. до читальної зали надійшло 5235 запитів (для порівняння: у 2005 р. – 54 492, у 2006 р. – 39 926, у 2007 р. – 32 202, у 2008 р. – 50 489 запитів (табл. 2). У процесі аналізу було встановлено кількість запитів на ту чи іншу назву періодичного видання (починаючи з року заснування журналу) різними категоріями користувачів. Варто констатувати тенденцію до зменшення кількості запитів на вітчизняну фахову періодику порівняно з минулими роками.

Таблиця 2

Співвідношення кількості запитів на вітчизняні фахові журнали та кількості видачі педагогічних журналів у читальній залі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (2005–2009 рр.)

Рік дослідження	Кількість видачі фахових журналів	Кількість запитів на українську періодику	%
2005	54492	2241	4,1
2006	39926	5031	12,6
2007	32202	4875	15,1
2008	50489	5253	10,4
2009	55603	5235	9,41

3. Найактивнішою частиною фонду в 2009 р. було 23 журнали, що від загальної його кількості становило 14,7 %; активна частина – 31 назва, відповідно – 19,8 %; пасивна частина – 85 назв (54,5 %); не використовувалися 17 журналів (10,9 %) (табл. 3).

Розподіл фонду вітчизняних педагогічних журналів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за частотою запитуваності (2005–2009 рр.)

Рік дослідження	Кількість назв	Розподіл фонду українських педагогічних журналів							
		найактивніші	%	активні	%	пасивні	%	не використовувалися	%
2005	128	15	11,7	11	8,5	71	55,4	31	24,2
2006	138	27	19,5	22	16	57	41,3	32	23,1
2007	138	27	19,5	21	15,2	57	41,3	33	24
2008	142	28	19,7	18	12,6	72	50,7	24	17
2009	156	23	14,7	31	19,8	85	54,5	17	10,9

За результатами аналізу масив документів було розподілено на чотири групи за частотою запитуваності журналів: висока, середня, низька, відсутня. Першу групу становлять видання, що запитувалися користувачами більше ніж 100 разів протягом року, другу – від 50 до 99 разів, третю – від 1 до 49 разів на рік. Останню групу сформовано з документів, які з різних причин на момент дослідження не використовувалися користувачами читальної зали головного приміщення ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Протягом 2009 р. із визначеного переліку 130 назв періодичних видань проходили бібліографічне опрацювання у відділі наукової інформаційно-бібліографічної діяльності, з них: 65 назв опрацьовуються за допомогою АІБС «ІРБІС», 65 назв – традиційне опрацювання, 26 назв журналів не опрацьовувалися тому, що припинили своє існування.

Було встановлено, що 33 назви входять до складу електронного ресурсу «Наукова періодика та збірники наукових праць України з питань педагогіки й психології». Для визначення максимального обсягу потоку педагогічної журнальної періодики було додатково проаналізовано «Каталог періодичних видань України» на 2009 р. Згідно з даним ресурсом – фаховий журнальний потік формують 112 назв. Із вищезазначеної кількості видань у ДНПБ України

ім. В. О. Сухомлинського відсутні 18, а 27 назв (регіональні фахові журнали) надходять до фондів установи як дари.

4. Провівши аналіз вітчизняних галузевих журналів, ми дійшли висновку, що найактивнішу частину фонду української педагогічної журнальної періодики становлять фахові періодичні видання загальною кількістю 36 назв (порівняно з попереднім дослідженням, коли ядро фонду становили 22 журнали, його чисельність зросла на 13 назв), що висвітлюють різні галузеві питання (табл. 4).

Таблиця 4

Галузевий розподіл найактивніших журналів фонду української педагогічної періодики

Галузь педагогіки	Рік дослідження	
	2005–2008	2009
загальна педагогіка	8	9
дошкільна освіта	2	2
початкова освіта	2	2
середня освіта	7	17
спеціальна освіта	1	1
вища освіта	2	4

Таблиця 5

Типологічний розподіл групи найактивніших педагогічних журналів України з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Тип документа	Рік дослідження	
	2005–2008	2009
науково-педагогічні	1	1
науково-теоретичні	1	1
науково-методичні	13	22
науково-практичні	5	9
офіційні	2	3

Для встановлення об'єктивної картини використання вітчизняних педагогічних журналів у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського необхідне вдосконалення статистичного обліку видачі документів, а саме:

- уведення графі обліку використання педагогічної україніки (зокрема фахових журналів, виданих в Україні);
- чітке заповнення аркуша видачі кожного номера журналу;
- потрібно започаткувати моніторинг використання фонду вітчизняних журналів педагогічного спрямування на філії № 1 та аналіз видачі даного виду документа через МБА.

Висновки. Активізації використання фонду вітчизняних педагогічних журналів у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, на нашу думку, сприятиме:

- 1) реклама журнальної періодики шляхом організації розгорнутих виставок у читальній залі та віртуальних виставок тематичного й політематичного характеру;
- 2) анонсування наступних номерів галузевих видань на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
- 3) збільшення кількості видань, опрацьовуваних за допомогою АІБС «ІРБІС»;
- 4) отримання дозволу редакцій українських педагогічних журналів на розміщення повнотекстових версій видань на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Література

1. *Великова, К. М.* Анализ использования научных периодических изданий / Великова К. М., Дробкина М. И. // Науч. и техн. б-ки СССР. – 1985. – № 10. – С. 10–13.
2. *Домбровська, Л.* Історико-освітній аспект українського часопису «Правда» (Львів, 1867–1898 рр.) / Лариса Домбровська // Шлях освіти. – 2010. – № 3. – С. 34–39. – Бібліогр.: 14 назв.
3. *Домбровська, Л.* Науково-інформаційний потенціал українських журналів педагогічної тематики другої половини ХІХ – початку ХХ століття: з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського / Лариса Домбровська // Вісн. Книжк. палати. – 2010. – № 2. – С. 37–41. – Бібліогр.: 16 назв.

4. *Домбровська, Л.* Роль часопису «Світло» (1910–1914) у розвитку освітянських бібліотек України / Лариса Домбровська // Рідна школа. – 2004. – № 5. – С. 77–79. – Бібліогр.: 23 назви.

5. *Доркену, Г.* Державна політика з питань розвитку шкільних бібліотек за «Збірником наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР» (1947–1969) / Галина Доркену // Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2006. – С. 288–299. – Бібліогр.: 30 назв.

6. *Доркену, Г.* Державна політика з питань розвитку шкільних бібліотек (1970–1991) за «Збірником наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР» (1970–1988) / Галина Доркену // Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2006. – С. 299–330. – Бібліогр.: 27 назв.

7. Журнали психолого-педагогічної тематики ХІХ – початку ХХ ст. з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського : іст.-бібліогр. дослідж. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Мацібора Н. Г., Іващенко В. М., Бондарчук О. Б., Домбровська Л. В., Палійчук Р. І., Гулак В. М. ; наук. ред. Рогова П. І. ; бібліогр. ред. Наконечна З. І. ; літ. ред. Домбровська Л. В. ; наук. консультант Сніцарчук Л. В. ; рецензенти: Зайченко І. В., Добко Т. В. ; відп. за вип. Мацібора Н. Г.]. – К. : Четверта хвиля, 2009. – 125 с.

8. *Карпова, И. Л.* Возможности мониторинговых исследований периодических и продолжающихся изданий в Центральной научной библиотеке им. Я. Коласа НАН Беларуси / Карпова И. Л. // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теорет. сб. / Междунар. ассоц. акад. наук, Совет директоров науч. б-к и информ. центров ; [междунар. редкол.: А. С. Онищенко, А. И. Алиева-Кенгерли, А. А. Аслитдинова и др.]. – К., 2007. – Вып. 5. – С. 52–57.

9. *Лопата, О.* Моніторинг використання інформаційних ресурсів залів періодичних видань / Олена Лопата, Світлана Верещагіна // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, НБУВ, Асоц. б-к України ; редкол.: О. С. Онищенко, Г. В. Боряк, А. Г. Бровкін [та ін.]. – К., 2005. – Вип. 14. – С. 240–263. – Бібліогр.: 5 назв.

10. *Печенежська, О.* Освітянські бібліотеки на шпальтах часопису «Для народного вчителя» (1907–1917) – органу прогресивної педагогічної думки / О. Печенежська // Рід. школа. – 2003. – № 12. – С. 74–76. – Бібліогр.: 19 назв.

11. *Печенежська, О.* Шкільна бібліотека на сторінках часопису «Радянська школа» (1951–1971) / О. Печенежська // Історія освітянських бібліотек України : зб. наук. пр. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2006. – С. 315–326. – Бібліогр.: 22 назви.

12. *Рогова, П. І.* Інформаційні потреби в ресурсах психолого-педагогічної тематики як об'єкт наукового дослідження / П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 141–149. – Бібліогр.: 8 назв.

13. *Судіна, Т.* Стан відображення періодичних видань України з питань педагогіки, психології та освіти в УРЖ «Джерело» (1999–2009) / Тетяна Судіна,

Тамара Букшина // Вісн. Книжк. палати. – 2010. – № 4. – С. 21–25. – Бібліогр.: 15 назв.

14. *Харыбина, Т. Н.* Комплексная методика изучения информационных потребностей пользователей / Т. Н. Харыбина, Н. А. Слащева, Ю. В. Мохначева // Науч. и техн. б-ки. – 2008. – № 4. – С. 63–71. – Библиогр.: с. 71.

Н. А. Горбенко

Фонд педагогических журналов Украины (1947–2009): анализ использования в Государственной научно-педагогической библиотеке Украины имени В. А. Сухомлинского

В статье представлен анализ использования украинской педагогической периодики (1947–2009) в читальном зале главного помещения ГНПБ Украины им. В. А. Сухомлинского.

Ключевые слова: украинский педагогический журнал, отраслевая периодика, исследования, Государственная научно-педагогическая библиотека Украины имени В. А. Сухомлинского.

N. A. Gorbenko

The Fund of Pedagogical Journals of Ukraine (1947–2009): an Analysis of Use at the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

In the article an analysis of the use of Ukrainian pedagogical periodicals (1947–2009) at the reference room of the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine is presented.

Key words: Ukrainian pedagogical journal, branch periodicals, research, the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine.

УДК 025.29=02

О. В. Кондратюк,

молод. наук. співроб. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

СТАН ФОНДІВ ДОКУМЕНТІВ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ В ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

У статті досліджено стан та рівень комплектування фондів освітрянських бібліотек України документами іноземними мовами. Проаналізовано наявність передплачуваних періодичних видань зарубіжних видавництв та перспективи поповнення фондів бібліотек передплатними виданнями.

Ключові слова: *освітрянські бібліотеки, документи іноземними мовами, іноземна періодика, бібліотечний фонд.*

Постановка проблеми. Однією з найважливіших умов, що впливають на ефективність та якість наукових досліджень, є їхнє інформаційне забезпечення. Швидкі темпи розвитку науки, які спостерігаються нині в усьому світі, а також